

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól

(COM(2011) 289 végleges – 2011/0136 (COD))

(2011/C 376/12)

Előadó: **Thomas McDONOGH**

2011. június 15-én a Tanács és 2011. június 7-án az Európai Parlament úgy határozott, hogy az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a következő tárgyban:

Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól

COM(2011) 289 végleges – 2011/0136 (COD).

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció 2011. augusztus 30-án elfogadta véleményét.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság a 2011. szeptember 21–22-én tartott, 474. plenáris ülésén (a 2011. szeptember 21-i ülésnapon) 131 szavazattal, 3 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Megjegyzések és ajánlások

1.1 Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottságnak az árva művek felhasználására vonatkozó irányelvjavaslatát. A kezdeményezés sikeres végrehajtása fellendíti majd az Európához⁽¹⁾ hasonló digitális könyvtárak és a javasolt irányelv 1. cikkének (1) bekezdésében szereplő, közérdekű missziót betöltő más közintézmények fejlesztését, amelyek révén a polgárok hozzáférhetnek Európa sokrétű és gazdag kulturális örökségéhez.

1.2 Az EGSZB külön véleményt dolgoz ki az Európai Bizottság nemrégiben kiadott közleményéről, amely stratégiát javasol a szellemi tulajdon-jogok egységes piacára vonatkozóan.⁽²⁾ A szellemi tulajdonhoz fűződő jogok (IPR) az Európa gazdasági fellendülését és jövőbeli növekedését meghatározó technológiai és kereskedelmi innováció fő alapfeltételeihez tartoznak.⁽³⁾ Szabályozásuk jellege az európai kultúra virágzása és az európai polgárok életminősége szempontjából is meghatározó.

1.3 Az EGSZB nem hiszi, hogy az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésre irányuló Európa 2020 stratégia a szellemi tulajdon valódi egységes piacának megteremtése nélkül megvalósítható volna. Az EGSZB az innovációnak, a kreativitásnak és a polgárok jólétének előmozdítása érdekében sok éven át

sürgette az európai és nemzeti szabályok harmonizációját, s emellett olyan kezdeményezéseket is támogatott, amelyek elérhető közelségben teremtenek munkát, árut és szolgáltatásokat a lehető legtöbb ember számára.⁽⁴⁾

1.4 Az EGSZB általában véve egyetért a rendeletjavaslattal, melynek célja, hogy olyan jogi keretet alakítson ki, amely biztosítja a jogszerű, határokon átnyúló online hozzáférést az árva művekhez.⁽⁵⁾ Az európai digitális menetrendről készült véleményben⁽⁶⁾ az EGSZB határozottan támogatta az olyan lépéseket – például a szóban forgó jogi keret megvalósítását –, amelyek kezelik az egységes piac kulturális és gazdasági elaprózottságának problémáját.

1.5 Az EGSZB eltökélten támogatja Európa kulturális örökségének digitalizálását és széles körű terjesztését.⁽⁷⁾ Úgy véli, hogy ennek az anyagnak az interneten történő elérhetővé tétele kulcseleme az európai tudásgazdaság fejlődésének, és alapvetően fontos ahhoz, hogy a polgárok gazdag és változatos kulturális életet élhessenek. Éppen ezért örömmel fogadja, hogy az Európai Bizottság olyan irányelvre tesz javaslatot, amely az árva művek speciális problémájával foglalkozik.

⁽¹⁾ Az Europeana lehetővé teszi, hogy Európa múzeumainak, könyvtárainak, levéltárainak és audiovizuális gyűjteményeinek digitális forrásait böngésszünk. A projektet, melyet az Európai Bizottság támogat, 2008-ban indították el azzal a céllal, hogy Európa kulturális és tudományos öröksége hozzáférhetővé váljon a nagyközönség számára. Lásd: www.europeana.eu.

⁽²⁾ COM(2011) 287 végleges – A szellemi tulajdon-jogok egységes piaca. Az EGSZB kidolgozás alatt álló véleményének száma: INT/591, előadója: Denis Meynent.

⁽³⁾ Lásd: Európa 2020 stratégia (COM(2010) 2020 végleges), a 2011. évi növekedési jelentés (COM(2011) 11 végleges), Az Európai digitális menetrend (COM(2010) 245 végleges), az Egységes piaci intézkedéscsomag (COM(2011) 206 végleges) és az Innovatív Unió (COM(2010) 546 végleges).

⁽⁴⁾ HL C 116., 1999.4.28., 35. o.; HL C 155., 2001.5.29., 80. o.; HL C 221., 2001.8.7., 20. o.; HL C 32., 2004.2.2., 15. o.; HL C 108., 2004.4.30., 23. o.; HL C 324., 2006.12.30., 7. o.; HL C 256., 2007.10.27., 3. o.; HL C 182., 2009.8.4., 36. o.; HL C 218., 2009.9.11., 8. o.; HL C 228., 2009.9.22., 52. o.; HL C 306., 2009.12.16., 7. o.; HL C 18., 2011.1.19., 105. o.; HL C 54., 2011.2.19., 58. o.

⁽⁵⁾ Az árva művek olyan művek – például könyvek, újság- vagy folyóiratcikkek – amelyeket még szerzői jog véd, de a szerzői jog tulajdonosa nem található meg, és így nem lehet tőle engedélyt kérni a mű felhasználására. Filmművészeti alkotások és egyéb audiovizuális művek is tartozhatnak ide. Árva művek az európai könyvtárak gyűjteményeiben is találhatóak.

⁽⁶⁾ HL C 54., 2011.2.19., 58. o.

⁽⁷⁾ HL C 324., 2006.12.30., 7. o.; HL C 182., 2009.8.4., 36. o.; HL C 228., 2009.9.22., 52. o.; HL C 18., 2011.1.19., 105. o.; HL C 54., 2011.2.19., 58. o.

1.6 Az EGSZB is úgy látja, hogy szükség van egy ilyen irányelvvel, mivel eddig nagyon kevés tagállam vezetett be az árva művekre vonatkozó jogi szabályozást, és minden meglévő nemzeti szabályozás korlátozza az adott ország területén élő polgárok hozzáférését.

1.7 Az EGSZB elvben egyetért az irányelvben javasolt, az alábbi négy pillérből álló megközelítéssel:

- szabályok felállítása annak gondos jogtulajdonos-keresés révén történő megállapítását illetően, hogy melyek az árva művek,
- ha a jogtulajdonos-keresés nem hoz eredményt, annak elismerése, hogy árva műről van szó,
- annak rögzítése, hogy az árva művek milyen módokon használhatók fel, beleértve a valamennyi tagállam felé történő terjesztésüket,
- az „árva mű” státusz kölcsönös elismerése valamennyi tagállam részéről.

1.8 A jogtulajdonos hatékony keresésének és az árva művek széles körű terjesztésének megkönnyítése érdekében a könyvkiadási szektorban létező eszközhöz⁽⁸⁾ hasonló online adatbázisok és jognyilvántartások rendelkezésre állása valamennyi szektor számára kulcsfontosságú. Az EGSZB kéri az Európai Bizottságot, hogy könnyítse meg a reprezentatív szervezetek ilyen eszközök fejlesztése terén végzett munkáját.

1.9 Az EGSZB úgy véli, hogy a tagállamoknak nyilvántartást kellene vezetniük a náluk működő olyan adatbázisokról, amelyek hivatalos jóváhagyással rögzítik a területükön végrehajtott gondos jogtulajdonos-keresések eredményeit, eleget téve az irányelv 3. cikkének (4) bekezdésében foglaltaknak. E nyilvántartások segítségével a más uniós országbeli intézmények könnyebben szerezhetnek bizonyosságot afelől, hogy a források hivatalosan megbízhatóak.

1.10 Az EGSZB felhívja az Európai Bizottság figyelmét a hagyományos zene, a személyes visszaemlékezések, a fényképek és a filmművészeti alkotások jelentőségére az EU kulturális öröksége szempontjából, és kéri, hogy az 1. cikk (1) bekezdésében felsorolt intézmények archívumában őrzött ilyen felvételeket és képeket az árva művek azonosítása és közzététele során egyenrangúan kezeljék. Az EGSZB megjegyzi, hogy az irányelv 11. cikke rendelkezik annak lehetőségéről, hogy az irányelv hatályát kiterjesszék olyan, védelem alatt álló teljesítményekre, amelyekre az jelenleg nem terjed ki, különösen a hangfelvételekre és a különálló fényképekre, és sürgeti az Európai Bizottságot, hogy ezt mielőbb tegye meg.

⁽⁸⁾ Az ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works towards Europeana) egy európai nemzeti könyvtárakból, kiadókból és közös jogkezelő szervezetekből álló konzorcium projektje, amely – azok legfontosabb európai szövetségei és nemzeti szervezetei révén – az írókat is képviseli, lásd: www.arrow-net.eu.

1.11 Az EGSZB üdvözli továbbá, hogy az Európai Bizottság a könyvtárak, kiadók, szerzők és jogkezelő társaságok között egyetértési megállapodás megkötésére törekszik, hogy megkönnyítse a kereskedelmi forgalomból kivont könyvek digitalizálását és elérhetővé tételét szolgáló engedélyezési megoldásokat.⁽⁹⁾

2. Háttér

2.1 A fenntartható növekedés és munkahelyteremtés belső piacon történő előmozdítását és az Unió globális versenyképességének javítását célzó átfogó menetrend részeként az Európai Bizottság stratégiát javasolt a szellemi tulajdonhoz fűződő jogokra vonatkozóan.⁽¹⁰⁾ Ez a stratégia fontos kiegészítő eleme az Európa 2020 stratégiának, az egységes piaci intézkedéscsomagnak⁽¹¹⁾ és az európai digitális menetrendnek.

2.2 Egy közelmúltbeli közleményében, amelyről az EGSZB külön véleményt dolgoz ki, az Európai Bizottság a szellemi tulajdon-jogok egységes piacának kialakítását tervezi.⁽¹²⁾ A szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó stratégia keretében végrehajtható első feladatok egyike az árva művek felhasználásának egyszerűbb engedélyezését célzó irányelvjavaslat, melynek révén számos kulturális alkotás minden tagállamban online elérhetővé válik. Ez elősegíti az Európa gazdag kulturális és szellemi örökségét megőrző és terjesztő európai digitális könyvtárak fejlesztését.

2.3 Az árva művek digitalizálása és terjesztése sajátos kulturális és gazdasági kihívást jelent. Ha nincs ismert jogtulajdonos, az azt jelenti, hogy a felhasználók nem tudják megszerezni a szükséges engedélyt, pl. egy adott könyv nem digitalizálható. Az európai kulturális intézmények gyűjteményeinek jelentős részét árva művek teszik ki; például a British Library becslése szerint a szerzői jogi védelem alatt álló – összesen 150 milliós – gyűjteményének 40 %-a árva mű.

2.4 Az Európai Bizottság ezért irányelvjavaslatot terjesztett elő, amely minden tagállamban érvényes közös szabályokat határoz meg az ilyen alkotások kezelésére, így segítve az európai digitális menetrend értelmében megvalósítandó nagyszabású digitalizálási projekteket.

2.5 Az Európai Bizottság hatásvizsgálatot végzett, melynek során hat lehetőséget vizsgált meg az árva művek kezelésére.⁽¹³⁾ Arra a következtetésre jutott, hogy a legjobb megoldást az „árva mű” státusz tagállamok általi kölcsönös elismerése nyújtja. Ez lehetővé teszi a könyvtárak és az irányelvjavaslat 1. cikkének (1) bekezdésében felsorolt egyéb kedvezményezettek számára, hogy egy adott alkotás „árva mű” státuszával kapcsolatban jogbiztonságot élvezzenek. A kölcsönös elismerés ezenfelül biztosítja, hogy a digitális könyvtárakban őrzött árva művek Európa-szerte hozzáférhetőek legyenek a polgárok számára.

⁽⁹⁾ Lásd a 2011. május 24-i, IP/11/630. sz. sajtóközleményt.

⁽¹⁰⁾ COM(2011) 287 végleges – A szellemi tulajdon-jogok egységes piaca.

⁽¹¹⁾ COM(2011) 206 végleges – Egységes piaci intézkedéscsomag – Tizenkét mozgatórugó a növekedés serkentéséhez és a bizalom növeléséhez – „Együtt egy újfajta növekedésért”.

⁽¹²⁾ COM(2011) 287 végleges.

⁽¹³⁾ SEC(2011) 615 végleges – Hatásvizsgálat az árva művekhez való határon átnyúló online hozzáférésről.

2.6 Az irányelv négy pilléren nyugszik:

- i. Mielőtt egy műalkotást árva műnek minősíthetnének, a könyvtárak, oktatási létesítmények, múzeumok, archívumok, mozgóképörökség-védelmi intézmények és közszolgálati műsorszolgáltatók kötelesek az irányelvjavaslatban foglalt követelményeknek megfelelő, gondos jogtulajdonos-keresést folytatni a mű első kiadása szerinti tagállamban.
- ii. Amennyiben a gondos keresés árva művé minősítéssel zárul, az adott műalkotást az egész Európai Unióban árva műnek kell tekinteni, miáltal elkerülhető a gondos keresés többszöri lefolytatása.
- iii. Ennek alapján lehetőség nyílik arra, hogy az árva műveket művelődési és oktatási célokra előzetes engedély nélkül online módon hozzáférhetővé tegyék, hacsak a mű jogtulajdonosa meg nem szünteti az árva mű státuszt. Ebben az esetben a jogait érvényesíteni kívánó jogtulajdonosokat díjazásban kell részesíteni. E díjazást a mű jellege és a szóban forgó felhasználás figyelembevételével kell megállapítani.
- iv. Az „árva mű” státusz kölcsönös elismerése valamennyi tagállam részéről.

3. Megjegyzések

3.1 Az EGSZB szerint minden szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos politikai kezdeményezés esetében fontos, hogy az alkotók és a tulajdonosok jogai egyensúlyban legyenek a felhasználók és végfogyasztók érdekeivel annak érdekében, hogy a művek minden tagállamban a lehető legszélesebb közönség számára hozzáférhetőek legyenek.

3.2 A szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos keresések megkönnyítése érdekében az Európai Bizottság közzétehetné

és rendszeresen frissíthetné az irányelv 1. cikkének (1) bekezdésében felsorolt, az árva művek kezeléséért felelős intézmények listáját.

3.3 Ezenkívül ezeknek az intézményeknek tudniuk kell, hogy a gondos jogtulajdonos-keresések eredményeinek másik tagállamban vezetett nyilvántartása megbízható forrásnak minősül. Ezért a tagállamoknak nyilvántartást kellene vezetniük a náluk működő olyan adatbázisokról, amelyek hivatalos jóváhagyással rögzítik a területükön végrehajtott gondos jogtulajdonos-keresések eredményeit, eleget téve az irányelv 3. cikkének (4) bekezdésében foglaltaknak.

3.4 Az EGSZB megjegyzi, hogy az irányelvjavaslat 11. cikke rendelkezik annak lehetőségéről, hogy az irányelv hatályát kiterjesszék olyan, védelem alatt álló teljesítményekre, amelyekre az jelenleg nem terjed ki, különösen a hangfelvételekre és a különálló fényképekre. E felülvizsgálati rendelkezéstől függetlenül már most gondoskodni kell e kulturális alkotások mielőbbi közzétételéről.

3.4.1 A hagyományos zene és a személyes visszaemlékezések nagyon fontosak az európai kulturális örökség szempontjából, és az archívumok Unió-szerte gazdag felvételgyűjteményt őriznek, nemcsak a közszolgálati műsorszolgáltatóknál, hanem az 1. cikk (1) bekezdésében felsorolt egyéb intézményeknél is. Mindezen hangzó és audiovizuális művekre ugyanazok a keresési, osztályozási és felhasználási szabályok kell hogy vonatkozzanak, mint az irányelv 1. cikkének (2) bekezdésében felsorolt egyéb művekre.

3.4.2 A fotó- és filmművészeti alkotások hasonlóképpen igen gazdag információforrásként szolgálnak az európai civilizáció megismeréséhez és megértéséhez, és ha ezek között vannak olyan művek, amelyek árva műveknek minősülhetnek, akkor mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a közintézmények rejtett archívumaiból kiszabadítva közkinccsé tegyék ezeket.

Kelt Brüsszelben, 2011. szeptember 21-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke

Staffan NILSSON